

Religia vizuala si reprezentarea ei prin arta

Dintre toate formele artei, arhitectura si sculptura sunt cele mai indisolubil legate, izvorand una din cealalta, inspirandu-se sau completandu-se reciproc, neputandu-se face o demarcatie intre sculptura unui edificiu sau arhitectura unei sculpturi, ambele prelucrand, chiar si prin procedee asemanatoare, aceleasi materii prime.

Inca din antichitate, dar exista si dovezi arheologice mult mai vechi, cam de pe cand a fost nevoit sa-si construiasca primul adapost, omul a fost atat arhitect cat si sculptor, iar cea mai inaltatoare si inspirata parte a creatiei sale a fost cea cu mesaj religios. In sustinerea acestei afirmatii, doua exemple ar fi arhisuficiente, care, desi se afla la insemnate distante atat geografice cat si temporale, par a fi asemenea celor doua expresii "siameze", inspirate una din cealalta: Complexul de la Gizeh in care, desi predominante sunt impunatoarele constructii arhitecturale piramidale, nu putem neglija, nu numai impunatorul Sfinx, ci si operele de arta ce au fost adapostite in camerele mortuare ale faraonilor, si Ganditorul de la Hamangia, datat ca fiind cu cca. 1000 de ani mai "varstnic" decat piramidele egiptene, dar ale carui proportii constructive coincid, in anumite pozitii, cu cele ale piramidei lui Keops (citez: parametrul înălțime, 113 cm, care nu este deloc înâmplător și 355 cm circumferința cercului în care se înscrie, întrucât aceste valori sunt unice în perimetrul matematicii, fiind singurele numere întregi al căror raport este chiar „Pi”).

De-a lungul timpului, formele de manifestare ale religiozitatii, odata cu dezvoltarea culturii si civilizatiei in ansamblu, a stiintei si tehnologiilor, au devenit tot mai la indemana paturilor mai largi care, prin incercarea de a intra in gratiile divinitatii, au creat diverse simboluri cu valente artistice. Toate aceste imagini, simboluri, imbogatite de culoare, forma, echilibru, au devenit izvorul artei religioase.

Ca forme de manifestare a impletirii artei arhitecturale cu sculptura si religia trebuie mentionate, pe langa piramide, si alte structuri timpurii: temple,

bazilici, forumuri, amfiteatre, arce, bai, monumente funerare, etc. Care, in general, sunt ornate cu elemente sculpturale, precum: coloane, frontoane, pisanii, ancadrame, arce de triumf realizate in piatra, metal, lemn, ceramica smaltuita, pietre pretioase.

Arta, din cele mai vechi timpuri este guvernata de legi estetice prin echilibru, proportie, culoare. Ca procedee se folosesc:

- Repetitia – ornamente care formeaza borduri prin efectul luminii si umbrei pe suprafetele decorate
- Simetria – efectul ritmului si expresia plastica de echilibru
- Alternanta – mai multe motive, de obicei trei sau patru, care se succed, formand vizual o bogatie de motive plastice
- Stilizarea formelor - pornind de la natura inconjuratoare, flora, fauna, geometria reliefului, intr-un raport de echilibru, a caror impletire imbogateste arhitectura, dau sculpturii forme de expresie plastica, care se vizualizeaza prin lumina si umbra.

Datorita marilor creatori de arta, in toate culturile, de-a lungul timpului, se formeaza scoli de meserii si traditii.

Influentele nationale isi aduc, de asemenea, aportul in formarea culturii universale. Astfel, in Grecia s-au format stilurile ionic, doric, corintic, in Roma antica, datorita arcului rotund, s-a format stilul roman, iar arcul ascutit, aparut prima data in catedrale, a desemnat stilul gotic.

Odata cu formarea si dezvoltarea Imperiului Bizantin, anvergura locasurilor de cult, si arta in general, mai cu seama mozaicul, iau un avant considerabil, biserica imbogatindu-se cu noi valente.

Tot datorita puterii imperiale, culturile popoarelor supuse, inflentandu-se reciproc, duc la aparitia unor stiluri noi, ca si dezvoltarea stiintelor exacte si a arhitecturii. Asa se explica constructia bisericilor mai mari, cu deschideri mai vaste, aparand cupola, turla, naosul, pronaosul, pridvorul pe coloane, incadrame la usi si la ferestre.

Totodata, atat ca obiecte de cult, cat si ca mobilier functional, lemnul capata noi valente ornamentale permitand crearea de forme vizuale noi, dand culoare si caldura prin utilizarea lui. De asemeni apar tehnici noi, vitralii, obiecte din metal, obiecte de cult liturgice, ferecaturi.

Odata cu aparitia crestinismului, se produce o amplificare a manifestarilor religioase, arheologii facand si la noi, tot mai multe descoperiri de vestigii ale unor asezaminte de cult, care atesta ca suntem printre primele popoare crestinizate.

In Evul mediu, gratie domnitorilor crestini, si pe teritoriul tarii noastre, bisericile se inmultesc, se diversifica si cresc ca importanta, unele devenind monumente de arta prin crearea de noi stiluri ca forma de exprimare. Pictarea acestora devine un act de cultura major. Astfel, religia devine promotorul atat al unor noi forme artistice, cat si educationale.

Odata cu dezvoltarea crestinismului, din dorinta de a amplifica manifestarile religioase, prin dogmele bisericesci, s-a ajuns la o anumita simbolistica cu caracter general valabil si obligatoriu. Influenta bizantina se amplifica, venind pe filiera balcanica. Bisericile sunt construite din piatra, sub forma de nava treflata sau tricong. Din Grecia avem crucea inscrisa in patrat. Apare pe naos turla, aceasta fiind un simbol al marilor domnitori sau boieri. Legaturile acestora cu Bizantul si Muntele Athos ridica actul artistic al bisericilor construite. Aparitia scolilor si creatorilor de arta religioasa da un nivel ridicat actului artistic. Astfel, la noi, apar stilurile bizantin, moldovenesc, brancovenesc.

Sculptura se impune prin constructia mobilierului, prin forma si ornamentica, pentru care se floseste lemnul de tei, castan, paltin, cires, nuc si stejar. Ornamentele sunt constituite din taieturi geometrice, crestaturi, care, prin goluri si plinuri, au efect decorativ. La aparitia stilului brancovenesc si-au adus aportul mesteri sarbi si venetieni care cladesc si infrumusesteaza bisericile si palatele voievodale, caracterizate prin ornamente vegetale si faunistice.

Exemple de mari ctitorii ale timpului: manastirile Vodita, Tismana, Cozia, Curtea Domneasca Arges, Arnota – Snagov, Surpatele – Fundeni, Stelea – Cotroceni, Antim – Plumbuita, Sambata, Stavropoleos, Motru, Hurez, Bistrita.

Acestea vor fi prezentate prin materiale documentare in expunerile viitoare asupra artei sculpturii bisericesci.

In situatia actuala, salutand restaurarea si chiar reconstruirea a foarte multor biserici, adevarate bijuterii ale patrimoniului national, consider ca se impune o mai mare atentie si grija in felul in care se procedeaza. Pentru a nu degrada monumentele istorice este imperios necesar a se apela la toti specialistii existenti, atat pentru coordonarea lucrarilor, cat si pentru urmarirea calitatii lucrarilor, si a se angaja meseriasii, sau firme, cu atestat in acest domeniu.

In ceea ce priveste pictura, fresca, existand multi specialisti cu pregatire superioara, absolventi ai Institutului de Arte, sectia Pictura Monumentala, situatia este buna

Problematica, insa, este lipsa specialistilor in restaurarea vechiului mobilier bisericesc, si chiar in crearea celui nou, fiind nenumarate cazuri, unele constatate de mine personal, in care, apelandu-se la mesteri artizani, sau firme comerciale nespecializate, in monumente istorice s-au aplicat metode de restaurare nepotrivite (folosirea, pentru ramforsarea mobilierului, a cuielor si holdsuruburilor, apoi vopsirea in negru si lacuirea lucioasa, si chiar scoaterea pieselor originale si inlocuirea lor cu niste discutabile „artizanaturi”).

Degradarea deja produsa multor monumente istorice, prin interventia unor meseriasii fara pregatire, este irecuperabila. Sunt cateva manastiri care au avut ateliere in care se formase un stil local (Cozia, Bistrita, Putna, Frasinei) dar, din cauza imbatranirii si, in cele din urma a disparitiei mesterilor, in prezent activitatile sunt oprite. Preotii nu au cui sa se adreseze pentru a comanda mobilierul adecvat.

Or, tinand cont ca bisericile, atat cele adevarate monumente istorice, cat si cele noi, fac parte din patrimoniul nostru national, atat spiritual cat si material, se simte nevoia unui for care sa coordoneze si sa urmareasca, pe baza unui plan multidisciplinar, restaurarea, acolo unde este cazul, sau crearea de mobilier nou, care sa se armonizeze si sa se integreze in stilul arhitectural al lacasului, al zonei geo-etnice, incat sa se evite atat discrepantele de stil cat si lipsa calitatii, a efectului plastic. Este vorba atat despre mobilierul bisericesc - iconostas, strane, jilturi, tetrapod si tot ce tine de buna desfasurare a slujbei in biserică – cat si despre usi si ferestre.

In multe biserici de lemn s-a constatat ca nu s-a tinut cont de forma si stilul acestora, mobilierul refacut fiind incarcat cu multe forme cioplite, fara legatura intre ele, dand un aspect degradant, prost lucrat si nefinisat. Exemplele sunt numeroase.

O solutie, acum in ceasul 12, ar fi instituirea obligativitatii ca, atat toate interventiile asupra monumentelor istorice, cat si dotarea cu mobilierul adecvat, a constructiilor noi, sa se execute numai pe baza unor proiecte intocmite de profesionisti si avizate de o Comisie de specialisti de pe langa Patriarhia Romana.

In acest fel, valoarea artistica si continuitatea in spiritul monumentelor religioase, vor fi asigurate, ceea ce va face cinste culturii romanesti si, deloc de neglijat, prin atragerea atentiei asupra valorilor nationale, va contribui la prosperitatea bisericii, ceea ce se va rasfrange asupra intregii natiuni.

Sculptor,

Remus Ion Dragomir